

KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Şükrü Özbuğday*

Son zamanlarda, kamuoyunda en çok tartışılan konulardan birisi de kadının dövülmesi ve bu dövme işinin de İslâm Dininden kaynaklandığı meselesidir.

Ötedenberi gerek batıda gerekse ülkemizde kadının sosyal konumu tartışıl gelmiştir. Eleştiri konusu olarak da genellikle İslâm'ın "yumuşak karnı" olarak görülen kadın meselesi seçilmiştir. Eleştirilerde malzeme olarak, bu dinin temel kaynakları olan "Kur'an" ve "Hadis" kitaplarındaki hüküm ve haberler çarpıtılarak değerlendirilmektedir. Böylece kadını döven, aşağılayan, bir erkeğe dört tanesini layık gören bir din imajı sergilenmektedir. Müslüman kadını da, evlere kapatılmış ve efendilerinin ihtiyaçlarına adanmış, ruhları ölmüş nesnelere olarak takdim edilmektedir. Ayrıca İslam dünyasında tarihte ve günümüzde kadının içinde bulunduğu hukuki, ekonomik ve politik konumu eleştirilmektedir.

Kadınlarla ilgili olarak İslam'a yöneltilen eleştiri konularından biri de "Kadın-erkek eşitsizliği" ile kadının dövülmesinin teşvik edilmesidir. Bu iki eleştiri konusu Kur'an-ı Kerim'in, şu ayetine dayandırılmaktadır: *"Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için salih kadınlar itaatkârdır. Allah'ın korunmasını emrettiğini kocasının bulunmadığı zaman da koruyanlardır. Başkaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın, nihayet dövin. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah, yücedir, büyüktür."*¹

Bazı yazarlar ve düşünürler tarafından, bu ayete bakılarak, İslâm'ın kadın-erkek eşitliğini kabul etmediği, bilakis erkeği kadından üstün gördüğü şeklinde eleştiri yöneltilmektedir.

* Başkanlık Vaizi.

1 Nisa, 4/34.

Bu âyete tenkid yöneltilmesi, Kur'an-ı Kerim meallerinin bir kısmında "hakimdirler" şeklinde çevrilen "kavvâm" kelimesinden kaynaklanmaktadır. Halbuki bu kelime tahlil edildiğinde, kelimenin anlamının bazı meallerde verilenlerden farklı olduğu görülmektedir. Meselâ: İmam Kurtubî, "kavvâm" kelimesini açıklarken: "*Yani erkekler kadınların geçimlerini temin ederler, onların güvenliklerini sağlar, onları korurlar.*"² demektedir. Yine Arap dilcisi İbn Manzûr da "kavvâm" kelimesinin masdarı olan "el-kıyam" kelimesinin, "muhafaza, koruyup, gözetme, düzeltme" anlamına geldiğini ve yukarıda bahsi geçen Nisâ Sûresi 34. ayetinde de bu anlamda kullanıldığını ifade etmektedir.³

Dolayısıyla bu ayette geçen "kavvâm" kelimesinin "koruyucu, gözetici, nezaret edici, sorumlu" şeklinde çevrilmesi, hem Arap diline, hem de Kur'an'ın ruhuna daha uygundur. Böyle olunca, bu ayetten erkeğin kadından üstün olduğu sonucunu çıkarmak doğru olmaz. Kur'an'a göre de, erkeğin kadınlara karşı sorumlu, onları gözetici olması, veya ailenin reisi olması; kadına istediği gibi muamele edebileceği, onu haklarından mahrum bırakabileceği, ona köle gibi davranabileceği anlamına gelmez. Bu durum karşısında, İslam'ın kadına ikinci sınıf bir yaratık olarak baktığı, erkeğin dilediği gibi tahakküm edebileceği, onu zavallı bir mahkum olarak gördüğü şeklindeki bir iddiânın hiçbir değerinin olmadığı açıktır.⁴

İslâm'a göre, yaratılış cihetinden, Allah'ın kulu olmak bakımından kadın ile erkek arasında hiç bir fark yoktur. Buna göre kadınla erkek bir elmanın iki parçası gibidirler.

Kur'an-ı Kerim'e göre, önce tek nefsi (Hz. Adem'i) yaratan Yüce Allah, sonra ondan eşini yaratmış, daha sonra da bu ikisinden, pek çok erkek ve kadın türetmiştir.⁵

Hiç kimsenin kendi cinsiyetini seçme hürriyeti yoktur, dilediğine kız, dilediğine erkek çocuk veren Allah'tır.⁶ Bir kimseyi akîm=kısır kılan da Allah'ın irâdesidir.⁷

İslâm nazarında kadın-erkek, aynı ruha, aynı cevhere ve insânî öze sahiptir. Bu bakımdan aralarında hiçbir fark yoktur. Bu itibarla her ikisi de temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Erkeklerin ve kadınların yaratılış gayeleri de aynıdır. Her iki cins de Allah'ı tanımak, O'na ibâdet etmek⁸, yer yüzünü ma'mur etmek, doğuştan kendilerinde var olan

2 el-Kurtubî, *el-Câmi' Li-Ahkâm-il-Kur'an*, Beyrut, 1965, c.5, s.169.

3 İbn-Manzûr; *Lisânu'l-Arab*, Beyrut, c.12, s.497.

4 Hayri Kırbasoğlu "Kadın Konusunda İslam'a Yöneltilen Başlıca Eleştiriler", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, c.5, Sayı:4, s.272, 273.

5 Bkz. Nisâ, 4/1.

6 Bkz. Şûra, 42/49.

7 Bkz. Şûra, 42/50.

8 Bkz. Zâriyât, 51/56.

imkan ve yetenekleri gerçekleştirmek ve geliştirmek, ahiret saadetini kazanmak için yaratılmışlardır.

Kur'an ve hadislerdeki hitaplarda, emir ve yasaklarda, kadın ve erkek bir ve eşit tutulmuştur. İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.), kadını ve erkeğiyle bütün insanlığın Peygamberidir.⁹ O, bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderilmiştir.¹⁰

Allah, erkek veya kadın olsun, hayırlı iş görmüş kişinin emeğini boşa çıkarmayacağına bildirmekte¹¹, Allah'a inanmış olarak hayırlı iş yapan ister kadın, ister erkek olsun bu minval üzere hayatını tamamlayana cenneti va'detmektedir.¹² Kısaca naslarda yer alan genel ve temel hükümlerde kadın-erkek ayrımı yoktur.

İslâm Hukukunda cezâ ehliyeti ve mesuliyeti bakımından da kadın-erkek arasında bir fark yoktur. Kadınlara karşı işlenmiş suçlar, erkeklere karşı işlenmiş suçlar gibidir. Kadınların işledikleri suçlara verilen cezalar, erkeklerin işledikleri suçlara verilen cezalar gibidir.

İlim öğrenmek, erkekler gibi kadınlara da yerine göre farz-ı ayn, yerine göre farz-ı kifayedir. Kadınların da, erkekler gibi, hür ve bağımsız olarak, görüş ve kanaat açıklama, fikirlerini serbestçe ifade etme hakkı vardır.¹³

Esâsen iddia edilen kadın-erkek eşitsizliğini çok iyi değerlendirmek gerekir. Eşitlik-eşitsizlik, haklarda ve hukuk karşısında sözkonusu olmak gerektir. İslâm'da kişisel haklarda ve hukuk karşısında, kadın erkek arasında bir eşitsizlik örneğine rastlamak mümkün değildir.

Âyet dikkatle incelenirse, yaratılıştan gelen üstünlük, sadece erkeklere veya sadece kadınlara ait olarak bildirilmemiştir. Erkeğin, kadında bulunmayan bir takım fitrî meziyetleri olduğu gibi, kadının da, erkekte bulunmayan bir takım fitrî meziyetlerinin olduğu anlatılmaktadır.¹⁴ Nitekim yaratılıştaki bazı hususlarda erkek vücudu, kadın vücudundan daha güçlüdür. Bazı hususlarda da kadın daha üstündür. Genellikle erkek vücudu daha dayanıklıdır. Ama kadında da duyarlılık, merhamet duygusu erkekten üstündür. Her cinsin diğerine karşı üstün olan meziyetleri bulunur. Ayetteki "Allah, insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılmıştır." cümlesinde buna işaret vardır.

9 Bkz. A'raf, 7/158.

10 Bkz. Sebe', 34/28.

11 Bkz. Âl-i İmran, 3/195.

12 Bkz. Mü'min, 40/40.

13 Mehmet S.Hatiboğlu, "İslâm'ın Kadına Bakışı", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, c.5, Sayı:4, s.231; Süleyman Uludağ, *İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, T.D.V. Yayınları, Ankara 1989, s.176 vd.

14 Fahri Demir; "İslâm ve Kadın", *Diyanet İlmî Dergi*, c.30, Sayı:3, s.9,11. Geniş bilgi için bkz: Elmalılı Hamdi Yazır; *Hak Dini Kur'an Dili*, c.2, s.1349 vd.

Kadının dövülmesi meselesine gelince; kocasına itaat eden iyi huylu kadınlar yanında, kocasının sözünü dinlemeyen, devamlı huzursuzluk çıkararak kadınlar da vardır. İşte yukarıda zikredilen âyetin ikinci şikkında böyle huzursuzluk çıkararak kadınları eğitmenin metodu gösterilmektedir. Önce kadına tatlı dille öğüt vermeli, hatta bazı hediyelerle gönlünü kazanıp, yola getirmeye çalışmalıdır. Böyle yola gelmezse kadından ayrı yatmak etkili olabilir. Çünkü kocasını seven kadın, onun kendisinden ayrı yatmasına dayanamaz. Hatasından dönebilir. Fakat kadın bununla da yola gelmezse yuvayı yıkmaktansa son çare hafifçe dövmeyi denemektir.¹⁵

Burada “dövme” kelimesi, başka bir tabir olmadığı için kullanılmış, ancak sonuçta dövme demeye bin şahit gerekecek sınırlarla kayıtlanmıştır: Sövmek yasaktır, yüze ve tehlikeli yerlere vurmak yasaktır, iz bırakacak şekilde dövmek yasaktır. İbn Abbâs burada kastedilen dövmenin misvak (diş fırçası) vb. ile vurmaktan ibaret olduğunu açıklamıştır.¹⁶

Yukarıda sıralanan kayıt ve sınırlar içinde kadını dövmek, İslâm’da sevilmeyen, başka çare kalmazsa kullanılmasına izin verilmiş olan bir tedbirdir. Bunu denemeden önce boşanarak aile hayatına son vermek mi, yoksa hafif bir pataklamak aile hayatını kurtaracaksa denenmeye değer mi? Sorusu vardır; buna cevap verecek olan da kocadır. Ancak sebep ve sonuç ne kadar meşrû olursa olsun “dövme” tabiri sevimsizdir; bunun içindir ki, İslam’da ona, zaruret halinde ve muhtemelen geçici olarak cevaz verilmiş, fakat tavsiye edilmemiş, sevimli bulunmamış, uluorta uygulanan bir cahiliye adetinin asgariye indirilerek sonunda tamamen kaldırılması hedeflenmiştir.¹⁷

Düşünmek lazımdır ki, bu metotlar, 1400 yıl önce getirilmiştir. O zaman kadını dövmek, hem de öldüresiye, sakatlayıncaya kadar dövmek normal bir şeydi. Böyle sert anlayışlı bir toplumda Kur’an-ı Kerim, getirdiği bu hükümlerle kadına karşı yapılan muameleyi düzeltmiş, dövmeyi hafifletmiş ve en son eğitim çaresi olarak göstermiştir. Öyle ise iddia edildiği gibi Kur’an, dövmeyi emretmemiş, yumuşatmış ve ondan önce güzellik metodunun kullanılmasını emretmiştir.¹⁸

Bugün dünyada, sudan bahaneler ve muşrû olmayan sebeplerle karısını döven, her millet ve seviyeden çok sayıda kişinin bulunduğu, böyle bir vakıanın gözardı edilemeyeceği de unutulmamalıdır. Denebilir ki, İslâm bu konuda orta yolu tutmuştur.¹⁹

15 Süleyman Ateş, “İslam’ın Kadına Getirdiği Haklar”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, c.5, Sayı:4, s.322-323.

16 Bkz. Taberi, *Cami’ul-Beyan*, c.5, s.68; Şevkânî, *Feth’ul-Kadir*, c.1, s.519.

17 Hayreddin Karaman, *İslâm’da Kadın ve Aile*, İst. 1994, s.186-187.

18 Ateş, a.g. makale, s.323.

19 Karaman, a.g.e, s.187; Yazır, a.g.e, s.1351, (dipnot).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, dayak, İslam'ın teşvik ettiği bir metod değil, fakat çaresiz kalındığında son ümit olarak başvurulabilecek bir usuldür. Başka ıslâh metodu varken hemen dayağa başvurmak, hiçbir suretle hoş görülmemiştir. Kadın, kocasının kölesi değil, hayat arkadaşı, en yakın can dostudur.²⁰

Can dostu, dostunu döver mi? dövebilir mi? Dövemez. Öyle ise ayette geçen “dövünüz”den maksat: nasihat ve ayrı yatmanın işe yaramadığı durumlarda can dostun dostuna:

- Sen ne yapıyorsun, bu güzelim yuvayı yakmak mı istiyorsun! anlamında, daha kuvvetlice sarsmak suretiyle uyarmak üzere, omuz başlarını acıtmayacak ve incitmeyecek şekilde sarsmaktır.

Dikkat edilmesi gereken, düşmanı döver gibi değil; çok sevdiği dostu ile ilgilenmek ve onun ilgisini, daha etkili şekilde konuya çekmek üzere, acıtmadan ve incitmeden, omuz başlarına dost elle dokunmaktır.

Hele sanıldığı gibi âyette, kocanın durup dururken ve mecbur değilken, “iş olsun” diye veya “kocalığını, erkekliğini, reisliğini” göstermesi için bir şeyler yapması isteniyor, değildir.

Ayetteki kadının dövülmesi ifadesini mutlak manada dövme olarak anlamaya, hem Kur'an-ı Kerim'in diğer âyetleri, hem de Hz. Peygamber'in uyarı ve uygulamaları engeldir.²¹

Bir ayette Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “*Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun (varlığının) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.*”²²

Kur'an'ı bize tebliğ eden Hz. Peygamber (s.a.s.), hiçbir zaman kadın dövmediği gibi, karısını dövenleri de şu sözlerle kınamıştır: “*Daha ne zamana dek, biriniz karısını, kölesini döver gibi dövercek, helki akşam olunca da onunla aynı yatakta yatacaktır.*”²³

Ayrıca Hz. Peygamber, kadınların bir fikir beyan etmesine dahi müsaâde edilme-yen bir ortamda, onların durumunu yükseltmiş, onlara iyilik edilmesini emretmiştir.

İşte Onun kadınlar hakkındaki tavsiyelerinden birkaç örnek:

“*Sizin hayırlınız, kadınlara hayırlı olanıdır.*”²⁴

20 Ateş, a.g. makale, s.323.

21 Demir, a.g. makale, s.12.

22 Rûm, 30/21.

23 Buhari, Nikah, 93; Müslim, Cennet, 13 Hadis No: 49; İbn Mâce, Nikah, 51.

24 Feydu'l-Kadîr, c.2, s.97.

“Kadınlara ancak kerim olanlar ikram ederler. Onlara kötülük edenler leimler, yani kötü insanlardır.”²⁵

Şu halde İslâm, kadına kişilik kazandırmış, ona saygı ve şefkat gösterilmesini, kaba davranılmamasını emretmiştir. Ayrıca dövmeyi İslâm getirmemiş, aksine onu hafifleterek ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Kadına da, kocasından şikayetçi olması halinde hakem ve hakime başvurma, hakkını arama imkânı vermiştir.

Gerçek bu iken, İslâm ülkelerinde veya ülkemizde, İslâm’ın kadın konusundaki bu anlayışından farklı olarak, kadınların aleyhine farklı bir husus varsa, onun, dinimizden ve Yüce Kitabımız Kur’an’dan değil, bilgisizlikten, mahallî anlayışlardan ve göreneklerden kaynaklanmakta olduğunu bilmemiz gerekir.

Peygamberimiz, *“Cennet annelerin ayakları altındadır.”²⁶* buyurmuştur. Hangi zihniyet, kadına, cenneti onun ayakları altında seren İslâm kadar değer vermiştir?

25 Feydu'l-Kadîr, c.3, s.496.

26 Nesâî, c.6, s.11, Hadis No: 3102; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3/429; *Keşfu'l-Hafâ*, c.1, s.335, Hadis No: 1078.